

ἐργασίας· καὶ ὅμως ἐν μὲν Σταυροδρομίᾳ ἐμέτρησα ἑξ εὐρωπαϊκῶν βιβλιοπωλείων πλουσιώως κατηρτισμένα, ἐν δὲ Γαλατῇ τρία μόνον ἑλληνικά, ἐπαρκούντα εἰς τὰς διανοητικὰς ἀνάγκας συμπάσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Θράκης. Καὶ ἐν ᾧ ἐκεῖνα εὐποροῦσι ποικίλων συγγραμμάτων, ταῦτα περιέχουσι σχολείων μόνον βιβλία, οἷον γραμματικὰς, γεωγραφίας, ἀλφάβητάρια καὶ τὰ τοιαῦτα. Τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενῶν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει καὶ τὸν τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γάλλων· ἀλλὰ χάριν μὲν τούτων ὑπάρχουσι δύο βιβλιοπωλεῖα, διὰ δὲ τοὺς ἡμετέρους οὐδὲ ἐν κατωρθώθη.

Ἐὰν μεταβαίνων ἐπὶ ἀτμοπλοίου ἀπὸ τῆς γερύρας τοῦ Γαλατῆ εἰς τὸν Βόσπορον ἢ ἐναλλάξ ἐπιθυμῆς νὰ μάθῃς ὁποῖους ἔχεις τοὺς συμπλωτῆρας, οὐδὲν εὐκολώτερον· διότι οἱ μὲν ἐκ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀναγινώσκουσιν, οἱ δὲ ἡμέτεροι γλωσσοστροφοῦσιν. Ἀλλὰ καὶ καιροῦ ἂν στερῶνται οἱ ἡμέτεροι, στεροῦνται καὶ αἱ σύζυγοι αὐτῶν; Πῶς θὰ ἀναθρέψῃς τὰ ἴδια τέκνα μὴ καλλιεργουῦσαι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν;

Τὴν δὲ δευτέραν ἀπάντησιν, τὴν περὶ ἐλλείψεως καταλλήλων βιβλίων, θεωρῶ καὶ αὐτὴν ἀπλὴν πρόφασιν. Δὲν πρόκειται νὰ ἐγκύψῃ εἰς μελέτην ὁ ἔμπορος μετὰ πολὺν κόπον, ἀλλὰ νὰ ἀναγνώσῃ. Πρὸς αὐτὸν, τὸν τεχνίτην καὶ τὸν βιομήχανον, ἡ ἀνάγνωσις ἐστὶ ἀναψυχὴ, τέρψις, πόνων καὶ καμάτων ἀνάπαυλα· πρὸς τοῦτο δὲ καταλλήλота πρὸ πάντων τὰ ἱστορικὰ βιβλία. Μήπως δὲν ἔχωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὑπὸ Τρικούπη, τὴν τῆς ἀρχαίας ὑπὸ Παπαρρηγόπουλου, τὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Φρεαρίτου, τὴν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Σερβίας, τῆς Ῥωσίας, τοῦ Καστριώτου ἢ Σκεντέρμπεη, τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Μ. Βρετανίας καὶ ἄλλας; Ἀλλ' ἂν δὲν ἔχωμεν πλείονα βιβλία τίνος τὸ σφάλμα; Ἦ νομίζουσιν ὅτι ὁ Εὐγένιος, ὁ Θεοτόκης, ὁ Κοραΐς ἠθελὸν ποτε ὠφελήσει τοσούτῳ τὸ ἔθνος καὶ δοξάσει συγχρόνως ἑαυτοὺς, ἐὰν ἄλλοι δὲν ἀνελάμβανον τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως τῶν ὅσα ἔγραψαν; Καὶ ὁ συγγραφεὺς εἶναι θνητὸς, ἀνάγκην ἔχων τροφῆς καὶ ἐνδύματος· πρὸς τί νὰ κοπιᾷ ἐὰν δὲν εὕρισκῃ ἀγοραστὰς; Πρὸ τοῦ 1821 ἔτους, ὡς καὶ ἄλλοτε ἀπέδειξα δι' ἀριθμῶν (1), οἱ εὐποροὶ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ δαπανῶσιν ὑπὲρ ἐκδόσεως συγγραμμάτων· εἰς δὲ τὰς οἰκίας καὶ τῶν μετρίως ἡμμένων παιδείας ἐν Κωνσταντινουπόλει εὕρισκας πολυτόμους βιβλιοθήκας· ἰδοὺ πόθεν ἡ σπουδαιότης τῶν τότε δημοσιευθέντων· σήμερον δὲ τίς ἐνισχύει τοὺς συγγραφεῖς; Ὁ Κοντογόνης, ὁ Κουμπουρδής, ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Φρεαρίτης, ὁ

Βερναρδάκης, ὁ Παπαρρηγόπουλος, ἔχουσι πονήματα ἑτοιμα πρὸς τύπωσιν· ἀλλὰ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ θερμάνωσιν ποτε οἱ συγγραφεῖς, πρὸς τιμὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλομουσίας, εἰς τὰς φλόγας τῶν χειρογράφων τὰς χεῖρας αὐτῶν. Ἐὰν οὐχὶ ἐκ τῶν περισευμάτων ἀλλ' ἐκ τῶν ψιγίων τῶν περισευμάτων ἐδαπάνῃ ἕκαστος ὀλίγον, ἠθελὸν καὶ διὰ φιλολογικῶν ἔργων διαλευκάνει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἀμαυροῦσιν οἱ ἐν Ἑλλάδι πολιτευόμενοι.

Δὲν κρύπτω ὅτι μὲ θλίβει ἡ τόση ἀδικρορία· διότι πρὸς τί νὰ καταναλίσκαται τις ὑπὲρ τῶν κοινῶν χωρὶς νὰ εὕρισκῃ συνέργειαν; Ἀλλ' εὐτυχῶς τὴν θλίψιν μου μετριάξουσιν τὰ ἔργα τοῦ ἐνταῦθα Φιλολογικοῦ Συλλόγου, περὶ οὗ θέλω σοὶ ὁμιλήσει ἄλλοτε.

N. Δ.

ΔΙΚΗ ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΝΙΚΟΥ.

Ἐπὶ ἄρχοντος Κακοβούλου, Πελοποννησίου, Νοεμβρίου πρώτη ἱσταμένου, γραφὴν ἔθετο ὁ ἐνικὸς πρὸς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν βίας καὶ ὑπαρχόντων ἀρπαγῆς ἀφηρῆσθαι λέγων πάντων τῶν ἐν τῇ κοινῇ πληθυντικῶς ἐκφερομένων.

Ἐν ὧσιν μὲν, ὁ Γραμματικὴ δικαστὴς, ὀλίγον ἡδικοῦμην ὑπὸ τοῦ πληθυντικοῦ τούτου καταχρωμένου τοῖς ἑμοῖς, οὐ βαρέως ἔφερον τὴν βλάβην καὶ παρήκουον ὑπὸ μετριοπαθείας τινὰ τῶν λεγομένων· παρῆλθον τὴν καλακείαν αὐτοῦ πρὸς τε τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς συγγραφεῖς, τούτους μὲν μεταβιβάσαντας εἰς τοὺς μετ' αὐτοὺς δεδικαιωμένους, οὕτως εἰπεῖν, τὴν κατάχρησιν, ἐκείνους δὲ ἀρεσκομένους πάντοτε ἀνθ' ἑνὸς νὰ φαίνωνται πολλοί, τοὺς μὲν ὑπὸ μετριοφροσύνης, τοὺς δὲ πάλιν ὑπ' ἀλαζονείας.

Παρεῖδον τὸν κόλακα πληθυντικὸν τὸν μέγαν ἐκείνον Ἀλέξανδρον παρπείσαντα καὶ ὑπαγορεύσαντα αὐτῷ τὴν κακὴν φράσιν· «ἀπεστάλκαμέν σοι λιθανωτὸν ἄφθογον καὶ σμύρναν,» τὴν μετριότητά μάλιστα ἐκείνην τοῦ σίγματος, διὰ τὴν συγκυρίαν, μιμηθεὶς «μηδέποτε τῷ ζήτῃ ἐγκαλέσαντος, σμάραγδον ἀποσπάσαντι καὶ πᾶσαν ἀφελομένην σμύρναν.» Παρεῖδον τὴν διὰ τὸν κατάρaton τοῦτον προσγενομένην μοι ἀδικίαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐνικῶς μὲν, ὡς εἰκὸς, διαμειδιῶντος, πληθυντικῶς δὲ λέγοντος· «οὐκ ἦδη σοὶ νερικηκέσαι δοκοῦμεν ἀπηλλαγμένοι τοῦ πλατᾶσθαι;» Καὶ τὸν Θουκυδίδην δὲ αὐτὸν, εἰς ὃν πάντοτε τὴν δυνατὴν παρέσχον βοήθειαν, ἀγνώμονα καὶ ἀχάριστον πρὸς με κατέστησε. Καὶ ὅμως ἐσιώπησα.

(1) Ὁρα τόμ. Δ'. φυλλάδ. 93. σελ. 570. Σ. Π.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πληθυντικὸς οὗτος ἔφθασεν εἰς τοσοῦτον ἀνοίας καὶ πλεονεξίας, ὥστε καὶ πλείω προσδιάζεται, ἐξ ἀνάγκης προστρέχω εἰς τὴν σὴν δικαιοσύνην. Ἀναμνήσθητι τῆς πρὸς τὸ ταῦ δίκης τοῦ σίγμα, ἀναμνήσθητι τὰ ὑπὸ τούτου λεχθέντα· «καλὸν ἕκαστον μένειν ἐφ' ἧς τετύχηκε τάξεως· τὸ δ' ὑπερβαίνειν ἐς ἃ μὴ χρὴ λύνοντός ἐστι τὸ δίκαιον.»

Ἀφ' οὗ ὁ περίφημος τῶν Θηβῶν οἰκιστὴς Κάδμος παρέδωκε τὰ γράμματα εἰς τοὺς Ἕλληνας, πέπεισμαι δὲ καὶ πρότερον, (ἐκτὸς ἂν πρὸ τῆς παραδοχῆς τῶν γραμμάτων ὑποθέσωμεν τοὺς ἀνθρώπους ἄφρονες καὶ μαινομένους,) μέχρι χθὲς καὶ πρώην, πᾶς ἄνθρωπος πρὸς ἓνα μὲν ἢ περὶ ἑνὸς ὀμιλῶν τὸν ἑνικὸν μετεχειρίζετο, πρὸς δύο τὸν δυϊκόν, ἂν δὲ ποτε πρὸς πλείονας τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν. Ἀλλ' ὁ ἄδικος οὗτος πληθυντικὸς, εἰς τὰ ἴδια μὴ ἀρκούμενος, καὶ τὰς Ἀθήνας ἀφείλετό μοι, μίαν πόλιν, καὶ τὰς Θήβας, μίαν, καὶ τὰς Πλαταιάς μίαν, ἀπορῶ δὲ πῶς μοι ἀφῆκε τὴν πλουσίαν Κόρινθον. Γλυκυνθεὶς δ' ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας, καὶ εἰς χεῖρῳ προὔχωρσας· κατακυβήσας τοὺς τυράννους ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ παραδεχθῶσι τὸν πληθυντικόν, ὡς ἂν ἔλεγον, περὶ ἑκτονόμιλουντες· οὕτω δὲ πᾶς τύραννος εἶπεν· «*Ἡμεῖς*» ἀντὶ «*Ἐγὼ*» καὶ, ἀντὶ «*Ἐμὲ, Ἡμεῖς.*»

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τοῦτο ἤρκεσθη, καὶ αὐτὸς πτοηθεὶς ὑπὸ τοῦ παρατόλμου τῆς ἀδικίας· ἀλλὰ μετ' οὗ πολὺ, τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Ῥώμην προδούς, καὶ τὸν δυϊκὸν αὐτὸν ὑπεσεκέλισε. Καταστρέψας δὲ σχεδὸν ἐντελῶς τὸν μόνον μου σύμμαχον, εἰς τοσοῦτον ἐθρασύνθη, ὥστε καὶ τοῖς λαοῖς ἐπέβαλε τὴν ἄλογον τοῦ πληθυντικοῦ χρῆσιν, οὕτως, ὥστε τὸν ἓνα νὰ λέγωσι πολλούς. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες λαοὶ μικρὸν μόνον ἀντέστησαν, ὁ δ' Ἕλληνικὸς, μόνους τοὺς ἄρχοντας ἀφείν' ἀποσπασθῶσι, παλαίει ἔτι κατὰ τῆς ἀδικίας. Ἐπείσε δὲ πάντας εἰς τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον, βεβαιώσας ὅτι ἡ πληθυνσις τοῦ προσώπου πληθύνει καὶ τὴν ἡδονὴν· καὶ ἐπείσθησαν μὲν μετ' οὗ πολὺ ὅτι ἡ ἡδονὴ δὲν ἡύξησεν, ἀλλὰ τὸ κακὸν ἦν γεγεννημένον· καὶ, τῶν υἱῶν μιμουμένων τοὺς πατέρας, μεταφράζοντων ξένα ἔθιμα καὶ θεσμοὺς, ἐγράφθησαν ἢ μεταφράσθησαν ἀκρίτως νόμοι, καὶ τὸ γαλλικὸν *vous* (οἱ ἀληθεῖς βοῦς!) παρεδέχθησαν μεταπεφρασμένον εἰς σὺς μετατραπέντες.

Μόνος ὁ λαὸς μέχρι τοῦδε οὐδέποτε ἐκάλεσε τὸν Βασιλέα ἢ ἡμετέρα Μεγαλειότης, τὸ σεμνότατον Βασιλεῦς εἰκότως τηρήσας· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀνενδύτως κατηχεῖται ὑπὸ τοῦ ἀδίκου σφετεριστοῦ τῶν προνομίων μου, καὶ ἤδη ἀκούεις τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ὑπηρετάς, ὀρίσας λέγοντας, καὶ τί ἐπιθυμεῖς *Κύριε!*

Δὲν συλλογίζονται, οἱ νήπιοι! ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει σοβαρώτερον, οὐδὲν μεῖζον, οὐδὲν πληθυντικώτερον,

οὕτως εἰπεῖν, τοῦ πανταχοῦ παρόντος Θεοῦ, τοῦ τῶν πάντων γεννήτορος· πῶς δ' ἐδιδάχθημεν πάντοτε νὰ προσευχώμεθα· *Βασιλεῦ οὐράνιε, καὶ Πάτερ ἡμῶν καὶ διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου, οὐχὶ ἔμως πώποτε· ἡ Ὑμετέρα Οὐράνιος Μεγαλειότης καὶ διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς Ὑμῶν.* Πολλοὶ νομίζουσι, καὶ εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀδίκου παραπεισθέντες πληθυντικοῦ, ὅτι πληθύνοντες τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὀμιλίαν δεικνύουσι μεῖζον σέβας. Καὶ ὅμως πρὸς τὴν ἀδικίαν πόσον ἀπατῶνται! μὴ ἄρά γε πρέπει νὰ σέβωνται πλέον τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους; καὶ δὲν εἶναι γελοῖον καὶ δουλικόν, καταλείποντες τὴν πάτριον γλῶσσαν, παρορῶντες τὴν ἑλληνικὴν συνήθειαν, νὰ λέγωσιν οἱ Ἕλληνες, διττῶς βαρβαρίζοντες· «*μὲ τὴν εὐχήν σας πατέρες μου;*» Δὲν σοι φαίνεται πολλοῦ γέλωτος ἄξιον ὅτι, ἀφ' οὗ πρῶτον πληθύνωσι, συμπτύσσουσιν ἔπειτα πάλιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς; Ἀπατήσας δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς πατριάρχας ἐδίδαξεν αὐτοὺς, λέγω δὲ τοὺς ὑποδούλους, ἀηδέστατον σχῆμα γραφῆς, καθ' ὃ, διαστραφέντος τοῦ ἀριθμοῦ, διεστράφη καὶ τὸ πρόσωπον ἐξεπίτηδες· «*Τῆς ὑμετέρας παροσιότητος τὴν προσφιλή ἡμῖν αὐτῆς δεξιὰν νίκαως ταπεινοπροσκυνῶ!*»

Δολίως δὲ φερόμενος, ὁ Γραμματικὴ δικαστὰ, ὁ πληθυντικὸς, τρυματίζει μου καθ' ἡμέραν τὰ τε ὦτα καὶ τὴν καρδίαν, παραγκωνίζων με ἀσυνειδήτως εἰς μικρὰν φράσεως γωνίαν. Διέβηλέ με τοῖς σοφοῖς διδασκάλοις καὶ με στενοχωρεῖ καθ' ἡμέραν εἰς τὴν ἐσχατιὰν γελοίας φράσεως· «*Σὺς, κύριε, τοῦτο πράξαντες καθίστασθε γελοῖοι.*» Ἀλλ', ὦ μικρὸ καὶ παγκάκιστε πληθυντικὲ, παροξύνεις τὴν μοχθηρίαν, καὶ ἐμὲ ἄκοντα συνένοχον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ συμπράκτορα ἐν ταῖς πρὸς ἐμὲ αὐτὸν ἀδικίαις παραλαμβάνων! Προτιμῶ μυριάκις τὴν ἐντελῆ ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης ἐξαφάνισίν μου ἢ τὸ μαρτύριον ὅπερ ὑπομένω συνδεόμενος παραλόγως μετὰ τῶν ἀδικιῶν σου. Λεγέσθω τοῦλάχιστον· «*ὁ δ' Ἀλέξανδρος διαμειδιάσαντες εἶπον· οὐκ ἤδη σοι νενικηκέναι δοκοῦμεν;*» καὶ «*τὴν εὐχήν σας πατέρες μου,*» οὔτε δὲ πάππα οὔτε μάμμα οὔτε δυϊκὸς οὔτε ἐνικὸς ἀριθμός! Ἄς πληθυνθῇ οὕτως ἡ γῆ, καὶ βαρυνθεῖσα, ἄς βυθισθῇ εἰς τὰ ὕδατα, συγκαταπυκνίζουσα καὶ τοὺς ἀδικούντας!

«*Τούτων οὖν ἀπάντων ἕνεκα, πόσιον θανάτων τὸν πληθυντικὸν ἄξιον εἶναι νομίζεις;*» — Ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἐπιεικῆς ἐνικὸς, ἀντὶ πολλῶν, ἓνα αὐτῷ παρὰ σοῦ ἐξαίτουμαι.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Νοεμβρίου 1863.

Σ.